

# מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

הרב יהודה זולדן

## הצעות ללימוד מסכת בבא קמא

### א. הצבת מטרה בלימוד מסכת בבא קמא

המטרה הכוללת של לימוד הנושאים השונים במסכת בבא קמא הוא חידוד הרגישות וההתייחסות הערכית לתחומים שבין אדם לגופו ולחברו, בין אדם לרכושו ולרכוש הזולת. "מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין" (ל ע"א). העיסוק בסוגיות נזיקין- חושן משפט, בבקיות ובעיון, מתקן את מידותיו של האדם, ומאיר לפניו את הדרך כיצד עליו לנהוג, על אדני הצדק שחקק הקב"ה בעולם.

דרך התשובה היותר מקורית וטובה, הנובעת מאור התורה בעולם, היא השינון בחלק דיני ממונות וכל המשפטים שבין אדם לחברו הכלולים אצלנו בלימוד חושן משפט, בכל הבקיות הגירסאית היותר בהירה, וכל החריפות הישרה והרחבה היותר אפשרית. היא מתקנת את כל מכשולי הלב שבחיים, ומעמידה את הצדק האלוקי על בסיסו הנאמן, ונוטלת את מחץ הספק והנבוכה מתוך הנשמה, ע"י מה שמאירה היא באורה הבהיר את דרך החיים המעשיים.

(הראי"ה קוק, אורות התשובה, פרק יג, ה)

"והיה אמונת עיתך חוסן ישועות חכמה ודעת" (ישעיהו לג, \*\*). פסוק הרומז לששת סדרי משנה. סדר נזיקין הוא "ישועות". הלימוד בו, וההליכה על פי הנלמד, מביאה ישועה לאדם ולאנושות כולה.

ההדרכה המעשית שבמשפטי תורת אמת הנובעים מעצת ה' העליונה היא משפעת את כח הישועה הכללית היותר גדולה על כל פרט ופרט שבחיים. שכפי הגברת שליטת כח המשפט האלוקי, כן יקטן כח הרשע, האון והתרמית, וכפי מיעוט כוחו בפועל, כן הוא מתמעט מן הלב מעט מעט, ותחתיו נכנסים רגשי המוסר הצדק והיושר. (הראי"ה קוק, עין איה, שבת א עמ'

149).

### ב. נושאים ללימוד ועיון ע"פ רשימת פרקים-דפים

להלן רשימה מומלצת של פרקים – דפים ללימוד במסגרת השנה ממסכת בבא קמא:

#### פרקים שלמים

מחויבות אדם על רכוש חבר	7.5 דפים	פרק הכונס, נה ע"ב – סב ע"ב
פיצוי על נזקי אדם באדם- נזקי גוף	10 דפים	פרק החובל, פג ע"ב – צג ע"א

#### תחילה או סוף פרק

אדם מועד לעולם	1 דף	פרק כיצד הרגל, כו ע"א- כז ע"א
זהירות בדרכים	6 דפים	פרק המניח, כז ע"א - לג ע"א
תקנות יב"ן, ותקנות חברתיות אחרות	4.5 דפים	פרק מרובה, עט ע"א – פג ע"א

## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

**על חלק מהדפים הללו מובאים לקמן הצעות לנושאים ללימוד ועיון במסגרת הכיתה. נושאים להם היבטים: חינוכיים- אמוניים- מוסריים- משפטיים- למדניים- הלכתיים, אותם ניתן ללבן ולברר במהלך הלימוד. המטרה היא לתרגם את הנושאים שבסוגית הגמרא לאורחות ימינו, וללמוד מהסוגיות בגמרא עקרונות מנחים מבחינה תורנית, המדריכות אותנו כאומה וכפרטים, לאורך כל הדורות עד ימינו, כנתינתם מהר סיני, וכך יהיה הלימוד חי דינמי תוסס ואקטואלי.**

ציינו בעיקר מספרים זמינים (כגון: תחומין), ומאמרים העוסקים בעקרונות הסוגיה, ולא העוסקים במקרה ספציפי. כמובן ניתן לחפש ולמצוא תשובות ומאמרים נוספים על כל סוגיה. לא התיימרנו להקיף את כל מה שנכתב, אלא לסייע במעט.

**בסוף רשימת הנושאים, מופיעה רשימת ספרים שיצאו בשנים האחרונות וניתן להעזר בהם לעיון והרחבה בנושאים הללו. לעיתים הפננו בהערות לספרים אלו.**

אופן רישומם ע"פ קבוצות של דפים, ובצורה כוללת ולא מפורטת, נועד לתת מבט רחב יותר על הסוגיה ועל תכניה.

ההנחה היא שלא ניתן להרחיב בכל הנושאים, אבל לפחות שבמהלך הלימוד בכיתה יוקדש מספר דקות על כל ענין. על חלק מהסוגיות בודאי שיש מקום להרחיב. הנושאים הללו יכולים לשמש גם כן בסיס לעבודות של תלמידים, במיוחד אם לא דנו על כך במסגרת הכיתה. הוספנו עוד רעיונות לדין בסוגיות ובנושאים העולים בסדר היום הציבורי חברתי, שיש להם קשר לנושא ההלכתי בסוגיה.

### מבוא למסכת:

ארבע אבות נזיקין – הגדרות, ומאפיינים. (י"ג אבות נזיקין, כ"ד אבות נזיקין).

האיסור להזיק, הקלקול במידות בנפש, קלקול ופגיעה בבריאה.

### פרק שני

א. אדם מועד לעולם (כו ע"א – כז ע"ב)

מבוא: אחריות אדם למעשיו.

1. אדם שהזיק באונס. השוואת לתחומים שונים: תשלומי נזק צער שבת ריפוי בשת, גלות, מלאכת שבת,

שחרור עבד. עם זאת שהיה אנוס, יש לו מחויבות לשלם ולפצות.<sup>2</sup>

### פרק שלישי

ב. אחריות לתקינות רשות הרבים (כח ע"א- ל ע"א)

מבוא: אחריותו ומחויבותו של כל אדם לשמירת תקינות הפרהסיא הציבורית (נזיקין, שבת??). אדם וסביבתו- נורמות של התנהגות חברתית. מחויבות מנהיגי הציבור לדאוג לתקינות הדרכים.

<sup>1</sup> ראה עוד: הראי"ה קוק, "פתיחה למסכת בבא קמא", תחומין, ז(תשמ"ו), עמ' 273.  
<sup>2</sup> הרב אברהם צבי שינפלד, "חובת הניזק למנוע נזק", תחומין, יא (תשנ"א), עמ' 368361.

## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

1. "לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים", למול הדרישה "איבעי ליה לעיוני ומיזל". התמודדות עם מטרדים צפויים ובלתי צפויים בדרך תקינה, בדרך משובשת, בסיבוב, בכביש עמוס, כתם שמן בכביש, כביש רטוב, ועוד.
2. "נשברה כדו והזיקה" - נשמטה סחורה ממשאית לכביש ונגרם נזק. מכונית חונה או תקועה באמצע הדרך בקטע שמסכן אחרים. בין רשלנות לאונס, תגובת בעל הסחורה - המכונית, לאחר שגילה את נזקו. נשמט וברח או נשמט וטיפל.
3. "השופך מים ברשות הרבים... מוציא זבלו לרה"ר" - ריכוז פסולת של אתר בניה, גזם וכד' ברחוב, במקום מיועד לכך, וכשלא מקובל לעשות כן.
4. מצוה ברשות הרבים שגרמה נזק- נרות חנוכה, סוכה ברחוב, גזם של סכך, שריפת חמץ, וכד'.

### ג. זהירות בדרכים, מניעת תאונות דרכים (לא ע"א- לב ע"ב)

- מבוא:** "כל הדרכים בחזקת סכנה", "דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק" - מידת הזהירות, האיפוק והריסון.
1. הגדרת נוהג במכונית ברשלנות כאדם המזיק. תרגום העקרונות שבגמ' למציאות ימינו: תאונות שרשרת, נהיגה במהירות מופרזת, עצירה פתאומית, נהיגה תוך עבירה על חוקי התנועה- אי ציות לתמרורים. נהג עייף או שיכור (=אם שותים לא נוהגים). הרשות למלחמה בתאונות דרכים לאור ההלכה.<sup>3</sup>
  2. נהיגה במהירות מופרזת לדבר מצוה, לפעילות חיובית. (רץ בערב שבת, לתפילה, לשיעור תורה, לפעילות התנדבות, נהג אמבולנס לארוע, רופא ברכבו הפרטי לארוע, למשימה צבאית וכד').
  3. "מפני שרץ ברשות"- רשות מצוה, ורשות בית דין. תפקיד בית הדין- מנהיגי הציבור, לתקן תקנות לנהגים ולהולכי הרגל, והחובה ההלכתית לציית להם.

### פרק ששי

- א. שומרים נזקיהם ומחויבותם (נה ע"ב- נט ע"ב)

**מבוא:** אחריות שומר על חפץ שניתן לו לשמור.

1. מה רמת השמירה הנדרשת משומר, חובת הזהירות ונקיטת אמצעים מבעוד מועד. מזיק- תחילתו בפשיעה וסופו באונס. מעמיד בהמת חברו על קמת חברו- מקרב את המזיק לניזק.
2. שומר אבידה, שומר משנה. החזרת חפץ מבלי ידיעת בעליו. טענת גנבת אונס בשומר- ליסטים מזוין.
3. בהמה שנפלה לגינה ונהנתה. חשוב התשלום. תשלום לאדם שמנע נזק מחברו.

<sup>3</sup> שי וינר, ובלכתך בדרך- עיון הלכתי ואמוני בנושא זהירות בדרכים, נוה צוף תשס"ג. הרב יעזר אריאל, "חוקי התנועה ופיצויים על תאונות", תחומין, יט (תשנ"ט), עמ' 258-272; הנ"ל, "פיצויים על תאונות ונזקים לרכב", קובץ הציונות הדתית, תשס"ב, עמ' 481-488.

## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

ב. נזקי אש (נט ע"ב – סב ע"ב)

מבוא: זהירות מאש

1. אחריות במסירת דבר שיש בו סכנה לידי שוטה וקטן. (אש, גפרורים, מכשירים חדים, תרופות מסוכנות, כלי נשק, "הרחק מהישג ידם של ילדים"). מאיזה שלב של "סכנה" מתחייב הבוגר בנזק?  
2. "זהירות חומר דליק", "אסור לעשן", "אין להבעיר מדורות ביער", ובכל זאת הדליק. אלא שהרוח, מזג האויר הטתה את האש. חייב או פטור? באילו תנאים? (קשר לסוגיות עקרוניות במסכת: אשו משום חיצו, גרמא בנזיקין, גרמי).  
3. השוואה בין גדרי מבעיר בשבת, ומבעיר בנזיקין.  
4. "ר' יהודה מחייב נזקי טמון באש". השלכות מעשיות - הפצת וירוס במחשב.<sup>4</sup> אי ידיעת נזק הצפוי.<sup>5</sup>  
5. אש חזקה שעברה מחסומים סבירים - על מי האחריות?

ה. גוף מול רכוש – טוב אישי על חשבון האחר, מציל עצמו ברכוש חברו (ס ע"ב)

מבוא: מחויבתו של אדם להמנע מלפגוע ברכושו של האחר.

1. האם מותר להציל גוף ברכוש חבר (ע"י השחתתו, גנבתו וכד')? אם כן, האם עליו לשלם או לא? האם גם שהיה אנוס, על ידי גוים או מחוסר ברירה אחרת?<sup>6</sup>  
2. "מלך פורץ לו גדר, ואין מוחין בידו" - האם שלטון יכול להפקיע רכוש לצורך הכלל? האם ישנן מגבלות? האם הוא צריך לפצות את הבעלים? (לשם סלילת כבישים - כביש חוצה ישראל על חשבון קרקעות פרטיות, לצורכי מלחמה – "המכונת המגויסת")<sup>7</sup>  
3. גניבה, שימוש או החלפת חפץ בלי רשות בעלים על מנת להחזיר, או על מנת לשלם. "הכל אסור שלא יהיה רגיל בכך" - מה המשמעות? מה המגמה החינוכית- חברתית? (שיחה בפלפון ע"מ לשלם, ספר ללמוד למבחן, משחק בכדור, נסיעה באופניים ע"מ להחזיר וכד').

<sup>4</sup> הרב שלמה דיכובסקי, "האינטרנט בהלכה", תחומין, כב (תשס"ב), עמ' 325-333; הרב אהרן בק, "הפצת וירוס מחשבים", תחומין, כד (תשס"ד), עמ' 102-109.

<sup>5</sup> הרב יועזר אריאל, "מוזיק חפץ נסתרי", תורת המשפט, עמ' 97-107.  
<sup>6</sup> הרב יצחק ידידיה פרנקל, "פליט הואה שהציל עצמו בממון אחיו", תחומין, א (תשל"ט), עמ' 303\*\*\*; הרב הלל יצחק הלוי, "מציל עצמו בממון חברו", משפטי הלוי, א, עמ' עג-קד. (משטרה שברה דלת מכונת מחשב למטען חבלה; אדם הרג כלב שהפריע לנהג אוטובוס במהלך נסיעה, ועוד).

<sup>7</sup> הרב יצחק בלאו בספר זה. הרב יהונתן שמחה בלס, "פיצויי מפגעי ממון וסביבה", התורה והארץ, ה (תש"ס), עמ' 277-290; הרב יעקב אריאל, "פיצויים על הפקעת קרקעות", שם, עמ' 291-295; הני"ל, באהלה של תורה, ד, עמ' 173-177; הרב דב ליאור, "סמכות הממשלה להפקעת אדמות לצורך סלילת כבישים", התורה והארץ, ה (תש"ס), עמ' 296-297; מאורות הדף היומי - בבא קמא, עמ' סו-סז; הרב יהודה זולדן, "תיקון הדרכים - באחריות מיז", מלכות יהודה וישראל, עמ' 259-267.

## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

פרק שביעי

1. תקנות חברתיות – במקומות יישוב, בירושלים, ובארץ ישראל (עט ע"ב – פא ע"א, פב ע"ב – פג ע"א) **מבוא:** יחס התורה חז"ל לגידול בעלי חיים. צער בעלי חיים. תקנות חברתיות.
1. רצון אישי בגידול בעלי חיים מול טובת הכלל – בהמה דקה בארץ ישראל,<sup>8</sup> תרנגול בירושלים, חזיר בכל מקום. יישום תקנות אילו כיום. (=גידול חזירים, יבוא, פתיחת חנויות לממכר חזיר. התחשבות באוכלוסיה הלא יהודית, בקבוצות שמעונינות באכילתו).
2. גידול בעלי חיים ביתיים- כלבים, חתולים, מכרסמים, תוכים וכד'. השקעה בגידול בעלי חיים או בגידול ילדים.<sup>9</sup> גידול כלבים מסוכנים והריגתם ("האמסטף"),<sup>10</sup> גידול כלבי שמירה - בשל גנבים, ביישובי ספר.<sup>11</sup>
3. תקנות "משום יישוב ארץ ישראל"- קניית בית בשבת, תיקון דרכים לעיר. על מעלת א". (תקנות דומות אחרות- מזוזה, קציצת עצים למערכה במקדש, שטף נהר זיתיו ונתנם בשדה אחר, יורד לשדה חבירו ונטעו בלא רשות).
4. עשרה דברים נאמרו בירושלים- מעלתה של ירושלים ויישום תקנות אילו (או רובם לפחות) כיום.<sup>12</sup>
5. חכמה יונית, לשון יונית. היחס שבין לימודי קדש ללימודי חול- טבע, מדעים, תרבות גוים, קרובים למלכות,<sup>13</sup> ועוד.

### פרק שמיני

א. אחריות אדם על נזקיו בגופו של חברו (פג ע"ב – פו ע"א)

- מבוא:** 'עין תחת עין' - ממון. מה המשמעות החינוכית – רעיונית, לכך שהתורה כתבה בכל זאת 'עין תחת עין' ולא כתבה במפורש ממון?<sup>14</sup> האיסור להזיק.
1. בחברה מתוקנת ובריאה: כיצד על המזיק לתקן את החבלה שהוא גרם לגופו של חברו, (מעבר לשאלת התשלום)?
2. האם תשלומי חבלה הם: פיצוי, קנס, כופר? מה משמעות ההבדלים?
3. היכולת לקנוס כיום- "שליחותיהו קעבדין", סמכות בתי הדין הרבניים כיום, עיסוקם בדיני ממונות ולא בקנסות.<sup>15</sup> בתי דין סמוכים, הפולמוס על חידוש הסמיכה, התנאים לחידוש הסנהדרין בזמננו.<sup>16</sup>

<sup>8</sup> הרב זלמן נחמיה גולדברג, "גידול בהמה דקה ביישוב מרוחק", תחומין, יז (תשנ"ז), עמ' 81.\*\*  
<sup>9</sup> הרב יצחק נחמן אשכולי, "גידול בעלי חיים לשעשועי", צער בעלי חיים, עמ' 221-242; הרב משה ביתן, "החזקתן של חיות מחמד", קובץ הציונות הדתית, תש"ס, עמ' 130-135.  
<sup>10</sup> הרב יצחק נחמן אשכולי, "הריגת בעלי חיים מזיקים", צער בעלי חיים, עמ' 158-178.  
<sup>11</sup> הרב צבי יהודה בן יעקב, "סמכות בית הדין בזמן הזה לדון דיני נזיקין- כלב שנשך", משפטי ליעקב, ב, עמ' תא-תיא; הרב הלל יצחק הלוי, "הרעלת בעלי חיים מזיקים", משפטי הלוי, א, עמ' רט-רל; משפטי התורה סימן טז. הרב יצחק בלאו בספר זה.  
<sup>12</sup> הרב יחיאל מיכל טיקוצ'נסקי, עיר הקדש והמקדש חלק ג, פרקים יא-יד.  
<sup>13</sup> הרב יהודה זולדן, "היתרי הלכה לקרובים למלכות", מלכות יהודה וישראל, עמ' 187-199.  
<sup>14</sup> שיחות הרב צבי יהודה, שמות, עמ' 234-235; חזון איש קובץ אגרות, חלק ג, פב.  
<sup>15</sup> הרב צבי יהודה בן יעקב, "סמכות בית הדין בזמן הזה לדון דיני נזיקין", משפטי ליעקב, ב, עמ' תא-תיא.  
<sup>16</sup> הרב יחיאל מיכל טיקוצ'נסקי, עיר הקדש והמקדש חלק ד פרק טז. הרב יהודה לייב מימון, חידוש הסנהדרין במדינתנו המחודשת. הרב שאול ישראלי, עמוד הימיני, סימן ג.

## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

4. כיצד יש לחשב את אופני התשלום כיום? (אובדן ימי עבודה, אבדן כשר עבודה, ימי אישפוז, תרופות, רופא פרטי או רופא של קופ"ח, בושט וכד').<sup>17</sup> מה הדין כשהניזק מפוצה או משולם ממקורות אחרים? (מבוטח בחברות ביטוח, קופת חולים, מקבל דמי אבטלה, וכד').<sup>18</sup>
5. "ורפא ירפא" - ניתן רשות לרופא לרפא.<sup>19</sup> על אמונה בה' והליכה לרופאים.<sup>20</sup>

### ב. אחריות אדם על נזקים נפשיים לחברו - בושט (פו ע"א - פז ע"א; צ ע"א - צא ע"א)

**מבוא:** פגיעה נפשית. מעמדית, סובייקטיבית- לפי המבייש והמתבייש, לא שיויונית.

1. אופן תשלומי בושט לקטן, ערום, ישן מת, סומא. הזהירות שלא לבייש אחר: מורה את תלמידו,<sup>21</sup> אב את בנו.
2. (סומא פטור מכל המצוות- גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. מחויבות סומא במצוות).<sup>22</sup>
3. קנסות למבייש, ולמבזה. ביוש במילים או במעשים.<sup>23</sup>

### ג. נזקי אישים מיוחדים- קטן, בוגרים, אשה, עבד (פז ע"א - צ ע"א)

1. נזקים של קטן,<sup>24</sup> האם חיב להשיב לכשיגדל, מחויבות הורים על נזקי ילדם הקטן.<sup>25</sup> יחס וטיפול בילד עבריין.<sup>26</sup>
2. חיובים ממוניים של אשה נשואה. כשיש לה נכסים משלה, כשהיא עובדת ומקבלת משכורת, גביה מחסכונותיה, קופות גמל, קרן השתלמות, פנסיה. (תרגום מושגי צאן ברזל- מילוג לזמננו).<sup>27</sup>
3. החובל בבת קטנה או גדולה של אחרים, למי התשלום. כספי ביטוח- נזקי גוף של קטן בתאונה, למי.
4. החובל בבתו או בבנו שלו, גדולים וקטנים. כיצד משלם. במציאות ימינו שההורים מפרנסים את ילדיהם עד גיל מאוחר. (תביעות נערים ונערות בוגרים נגד הורה שנהג באלימות כלפיהם. (אב שאנס את בתו).
5. (מעמדו של גר, אשה- למלוכה. פסול אשה עבד גר לעדות)
6. אשה שחבלה בבעלה- כיצד משלמת. (מושגים בכתובה: הכתובה מהי, כתובה דאוריתא, כתובת בנין דכרין)

<sup>17</sup> סוגיות אילו הם התשתית ההלכתית של פוליסות ביטוח לנזקי גוף ("אבנר"). להלן ספר שלם שעוסק בזה: הרב מנחם סליי, הביטוח בהלכה, \*\*\*

<sup>18</sup> חלק ניכר מהסוגיות בפרק שמיני הם התשתית לחישוב פיצויי הביטוח כיום. על כל אלה בספרו של הרב מנחם סליי, הביטוח בהלכה, \*\*

<sup>19</sup> הרב מאיר פרימן, "החובל במבוטח בביטוח רפואי", תחומין, כג (תשס"ג), עמ' 268-274;

<sup>20</sup> הרב יעקב אריאל, "ניתוח אדם בעל כרחו", באהלה של תורה, א, עמ' \*\*\*.

<sup>21</sup> הרב פרופ' אברהם שטינברג, אינצקלופדיה הלכתית רפואית, חלק ב עמ' 443-446, חלק ו עמ' 184-194; הרב דוד לאו, "אחריות רופא לנזקי טיפולו", תחומין, טז (תשנ"ו), עמ' 187-197.

<sup>22</sup> הרב אברהם שרמן, "אלימות הורים ומורים", תחומין, טז (תשנ"ו), עמ' 160-168.

<sup>23</sup> הרב פרופ' אברהם שטינברג, "העיוור בהשקפת היהדות", תחומין, ג (תשמ"ב), עמ' 186-228.

<sup>24</sup> הרב צבי ליפשיץ, "פיצוי על בושט דברים", תחומין, טז (תשנ"ו), עמ' 381-391.

<sup>25</sup> הרב זלמן נחמיה גולדברג, "קטן שהזיק במשחקי כדור", תחומין, יח (תשנ"ח), עמ' 48-51; פרופ' אברהם שיינפלד, "קטין שהזיק" נזיקין, עמ' 36-38;

<sup>26</sup> הרב צבי יהודה בן יעקב, "נזקי ממון בתאונות דרכים", משפטיך ליעקב, ד, עמ' שכד-שכו;

<sup>27</sup> הרב אפרים קורנגוט, "מעשי עבריינות של ילדים קטנים", אור יחזקאל, עמ' 280-284;

<sup>28</sup> הרב שלמה דייכובסקי, "תביעת מזונות מקופות גמל", תחומין ט (תשמ"ח), עמ' 34 - \*\*; הרב יעוזר אריאל, "זכויות הבעל בהטבות ותגמולים של אשתו", תחומין, טז (תשנ"ו), עמ' 102-111.



## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

### ד. מחויבות אדם שלא להזיק לגופו ולרכושו (צא ע"א – צב ע"א)

**מבוא:** גופו של אדם איננו בבעלותו. ערך חייו של אדם וגופו. האיסור על אדם לחבול (ולבייש) עצמו- היבטים חינוכיים ורעיוניים.

1. דיון באפשרויות לחבלה עצמית- פציעה, תענית (שביתת רעב),<sup>28</sup> ניתוח פלסטי, חורים באזנים (פירסינג), תרומת איבר לשם כסף, התאבדות ועוד.<sup>29</sup>
2. (נזיר, וסגפן- קדוש או חוטא, טיפול במידות או התעלות רוחנית, אידיאל או צורך?)
3. אחריות אדם לרכושו ולרכוש הזולת- איסור בל תשחית. (חידוד הרגישות לרכוש חבר או רכוש ציבורי- בישיבה, בסניף, רכוש עירוני וכד').
4. (חוטף מצוה לחברו- כיצד מפצים, באילו תנאים, ובזמננו)<sup>30</sup>
5. באילו תנאים ניתן בכל זאת לפגוע ברכוש, למי, ולצורך מה? (חישוף שטח - קציצת אילנות בשעת מלחמה. לצרכים ציבוריים אחרים - בניית בתים, אזורי תעשייה, בניית טיילת וכד'. איכות הסביבה ושימורה, או פיתוח הארץ- סלילת כביש חוצה ישראל תוך עקירת שדות ומטעים).

### ה. על עבירות שבין אדם לחבירו (צב ע"א – צג ע"א)

1. בקשת מחילה מחבר, מתפלל על חברו.
2. הכרת הטוב- בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן. על מסגרת שאדם נהנה ולמד ממנה, (בית ספר, ישיבה), על אדם שקבלת ממנו.
3. "מנא הא מילתא דאמרי אינשי"- מקורות ואסמכתאות לאמרות שונות הקשורות לקשר בין אדם לחברו.
4. האיסור להזיק אף לאחר מתן רשות של הניזק.

<sup>28</sup> הרב יהודה זולדן, "שביתת רעב", תחומין, טז (תשנ"ו), עמ' 273-290; הרב מנחם פליקב, "וואעפ"כ שביתת רעב", שם, עמ' 291-295.  
<sup>29</sup> מכירת איברים: הרב יעקב אריאל, "מכירת איברים להשתלה", באהלה של תורה, א, עמ' 483-490; הרב יעקב אריאל מאמר בנושא: "גניבת ביציות מגופה של אשה" תחומין, כא (תשס"א), עמ' 100-107; מיכאל ויגודה, (המשנה ליועץ המשפטי לממשלה בתחום המשפט העברי), "מכירת איברים" - חוו"ד מפורסמת באתר דעת ובאתר משרד המשפטים; הרב יצחק זילברשטיין, "מכירת כליה לפרעון חובות", יתד נאמן, מוסף, כ"ז טבת תשנ"ה; הרב ישראל מאיר לאו, "מכירת איברים להשתלה", תחומין, יח (תשנ"ח), עמ' 125-136; פרופ' אברהם שטיינברג, "תמורה עבור תרומת איברים היבטיים אתיים והלכתיים", קובץ הציונות הדתית, תשס"א, עמ' 417-441; הרב אברהם שרמן, "תרומת איברים למטרת רווח כספית", תחומין, כ (תש"ס) עמ' 353-362.  
<sup>30</sup> קצות החושן סימן שפב ס"ק ד. ר"י מלוניל כאן.

## מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

### ספרים למסכת בבא קמא ועניני נזיקין

ספרים יחסית חדשים שיש בהם יחודיות למדנית או אקטואלית, או הפניה למקורות

#### א. לפי א' ב' שמות מחברים

1. הרב יעקב ישעי' בלוי, פתחי חושן – נזיקין, ירושלים תשמ"ח
2. הרב יעקב בן ציון, קובץ מראה מקומות במסכתות ב"ק, ב"מ, ב"ב, אוצר הפוסקים, ירושלים תשס"ב
3. הרב שמואל בירנבוים, שערי לימוד (סוגיות במסכת בבא קמא וקידושין), ישיבת כפר הרוא"ה תש\*\*.
4. הרב יוסף כי טוב, יוסף דעת- על הדף היומי, ירושלים תשס"ב
5. הרב אהרן ליכטנשטיין, דינא דגרמי, אלון שבות תש"ס
6. הרב יוסף דב סולוביץ'יק, שיעורי הגריד"ס בבא קמא, ניו יורק תשס"א
7. הרב שבתאי פרנקל, ספר המפתח- ספר שינויי נוסחאות, בבא קמא, בני ברק התשנ"ו
8. הרב חיים דוד קובלסקי, מאורות הדף היומי- בבא קמא, בני ברק תשס"ב
9. הרב חיים דוד קובלסקי, שיעורי מאורות - בבא קמא פרק א, בני ברק תשס"ד
10. פרופ' אברהם שיינפלד, חוק לישראל – נזיקין (עורך: פרופ' נחום רקובר), ירושלים תשנ"ב
11. הרב צבי שפיץ, משפטי התורה- תשובות לשאלות אקטואליות בדיני ממונות ובין אדם לחברו לפי סדר מסכת בבא קמא, ירושלים תשס"ב

#### ב. ליקוטי מאמרים, שיעורים

1. אהל ישעיהו- שיעורים של ראשי הישיבות (עורך: הרב הלל מן), בני ברק תשס"א
2. משכיות כסף, בבא קמא פרק א, ישיבת הסדר מעלות יעקב, מעלות תשנ"ד